

KOMPLEMENTÁRNA MENA A JEJ PODOBY VO SVETE.

Martina Kováčiková¹, Mária Mičková², Lucia Haršaniová³

Abstract: Complementary (social, alternative, local) currency is a monetary system different from that of the official currency. The system can exist in several types, e.g., in the form of money, times / min, and the virtual. The system should be restricted to a specific community, region or community. Complementary currencies are primarily social function. „Money“ does not flow away from the region, the community, but remain "at home".

Keywords: history of complementary currency, complementary currency system

Úvod.

Komunity ľudí si oddávna vytvárali vlastné platidlá s cieľom uspokojiť potreby svojich členov. Dokonca už aj v Starom Egypte existovali lokálne platidlá, vďaka čomu krajina prosperovala a následne priťahovala záujem okolia napr. Rímskej ríše. V stredoveku sa vďaka komplementárnej mene financovali stavby najväčších katedrál Európy. Mince boli označované ako Breakteat a boli nimi platení aj robotníci. V modernejšej ére boli známe Company Scrip, ktoré boli vytvárané priemyselnými organizáciami či miestnymi úradmi na platenie robotníkov.

Teoretické východiská.

V priebehu Veľkej hospodárskej krízy sa stretávame s peňažnými systémami veľmi podobnými tým dnešným, ktorých vznik bol motivovaný nedostatkom platidiel. V roku 1934 v Zurichu skupina okolo Wernera Zimmermanna a Paula Enza vytvorila The Swiss Economic Circle of Wir, jedno z najstarších a najväčších výmenných systémov, ktoré poznáme. Tento systém prežil s viac ako 100 000 členmi a pohybom viac ako 2000 miliónov eur. Transakcie sa realizujú v štyroch menách a rátajú so 6 regionálnymi úradmi. Jedná sa o kooperáciu, ktorá v začiatkoch operovala s pôžičkami peňazí bez úroku, aplikovaním zliav v ekonomických výmenách.

Okrem Wiru sú korene komplementárnej meny tiež v dvoch známych predchodcoch: Time Dollar a LETS (Local Exchange Trading System). LETS je akousi lokálnou iniciatívou organizovanou demokraticky bez nároku na zisk. Vznikol v Kanade, ponúka informačné služby a registrovanie transakcií členov, vymieňajúcich si produkty a služby používajúc túto menu. V súčasnosti je tento typ rozšírený vo viacerých krajinách prostredníctvom systémov ako je LETS, časové banky (obchodný systém založený na reciprocite, v ktorom čas predstavuje peniaze), nachádzajúcich sa napríklad v Španielsku, Francúzsku či Austrálii. [1]

Cieľ, metodika

Cieľom príspevku je poukázať na existenciu komplementárnych mien vo vybraných krajinách. Objektom skúmania je lokálna mena. Pre naplnenie cieľa boli rozhodujúce aktivity v oblastiach: zber informácií o danej problematike, najmä z internetových zdrojov,

definovanie lokálnej (komplementárnej meny), sledovanie historického vývoja lokálnych mien, vytvorenie ukázkového súboru lokálnych mien vybraných krajín.

Výsledky a diskusia.

Komplementárna (sociálna, alternatívna, lokálna) mena predstavuje peňažný systém odlišujúci sa od oficiálnej meny. Môže existovať vo viacerých variantoch, napríklad vo forme peňazí, hodín/minút, či virtuálne (BTC). Jej použitie je obmedzené na určitú obec, región prípadne komunitu. Doplnkové meny majú najmä sociálnu funkciu. „Peniaze“ neodtekajú preč z regiónu, komunity, ale zostávajú „doma“. Platnosť doplnkovej meny je väčšinou časovo ohraničená. Doplnkové meny sa nedajú použiť na špekulatívne obchody, platia len ako prostriedok výmeny konkrétnej hodnoty alebo služby. Ich použitie je viazané na sieť lokálnych prevádzok. Z účtovného a daňového hľadiska ich môžeme chápať ako ceniny (napr. ako gastro lístky, darčkové poukážky). [5]

Komplementárna mena vo vybraných krajinách.

Iniciatíva za vytvorenie komplementárnych mien je známa už dávno. Postupne sa začali objavovať rôzne systémy výmeny, siete založené na tradičnom LETS spôsobe, časové banky, atď. Výsledky sú rozporuplné, nakoľko niektoré systémy splnili svoje ciele a dokázali pretrvať, iné toho neboli schopné. Historickú relevantnosť nájdeme v celej Južnej a Severnej Amerike, Kanade, Ázii a Švajčiarsku. Rozšírenie, ktoré je podporené vzťahom, ktorý sa vytváral medzi existujúcimi sieťami a menami. Práve toto bolo podnetom na vznik väčších sietí, akou je aj CES Exchange (ráta s 58 registrovanými lokálnymi skupinami). S určitosťou vieme povedať, že sa vyskytuje vo viac ako 35 krajinách, aj keď údaje o celkovej počte komplementárnych mien sú rozličné. Týmto spôsobom Bernard Lietaer určil 5000 foriem existujúcich alternatívnych platieb (zahŕňajúc aj nepenažné formy) vo svete, ktoré sú rozdelené v krajinách ako Nemecko, Belgicko, Francúzsko, Veľká Británia a Španielsko spolu s Japonskom a množstvom krajín Južnej Ameriky. [2]

V súvislosti so skúmaním existencie komplementárnych mien sme sa zamerali na oblasť západnej Európy.

Obrázok 1. Teritórium západnej Európy.

(Zdroj: Západná Európa. [cit. 2016-04-02]. Dostupné na internete:

<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b8/WesternEurope.png>), vlastné spracovanie

V rámci vytýčeného regiónu teda môžeme hovoriť o komplementárnych menách v nasledovných vybraných krajinách (absentujú rozlohou menšie krajiny: Lichtenštajnsko, Luxembursko, Andora...):

Belgicko. Komplementárnou menou fungujúcou paralelne s eurom je napr. Ropi (1 Ropi = 1 Euro). Cieľom komplementárnej meny (nazývanej aj komunitná, alebo

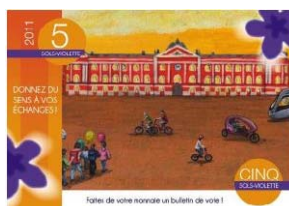
regionálna) nie je nahradiť euro, ale podporiť miestny obchod, čo umožní hospodársku výmenu, bez využitia konvenčného menového systému. K ďalším projektom komplementárnej meny je možné zaradiť projekt Eco Iris, zastavený v roku 2015 (prevádzkovaný v rámci pilotnej prevádzky 2 roky). V súvislosti s problematikou komplementárnej meny je možné v Belgicku identifikovať systémy ako Minuto, spomínané Ropi, Epik, Talent, Toreke... [6]

Obrázok 2. Toreke.

(Zdroj: Monnaies locales [cit. 2016-04-19]. Dostupné na internete: <<http://www.mondequibouge.be/index.php/2013/05/monnaies-locales-quand-l-euro-ne-suffit-plus/>>)

Francúzsko. Vo Francúzsku by malo byť registrovaných cca 30 komplementárnych mien. Napríklad Sol Violette v Toulouse, Stuck v Štrasburgu, najnovším systémom patria: systém platidiel La Roue (1 rue = 1 euro) – projekt PACA, projekt Prírodný park údolia Chevreuse s miestnou menou v spádovej oblasti s kurzom 1 = 1, pripravovaný projekt na rok 2018 Projekt La Reunion a iné. Za novými výzvami nezaostáva ani metropola Francúzska - Paríž, s pripravovanou lokálnou menou prostredníctvom projektu: "Une monnaie pour Paris !", ktorý by mal byť implementovaný už v priebehu roku 2017. Pôjde o papierovú formu poukážok s výmenným kurzom 1Seine = 1 Euro. [7]

Obrázok 3. Francúzsky Sol.

(Zdroj: Monedas complementarias en pro de la sostenibilidad y el desarrollo:Enfoque panárquico. [e-pdf] . [cit. 2016-04-02]. Dostupné na internete: <<http://es.slideshare.net/gusfrancesc/corrans-af-2015-monedas-complementarias-en-pro-de-la-sostenibilidad-y-el-desarrollo-enfoque-panarquico>>.)

Nemecko. Jedeným z najznámejších platidiel je Chiemgauer. Ide o najúspešnejšiu menu z niekoľkých desiatok nemeckých lokálnych mien. Názov získala podľa bavorskej oblasti Chiemgau.

Obrázok 4. Chiemgauer.

Zdroj: "Regiogeld" - Alternativgeld zur Förderung der regionalen Wirtschaftsentwicklung [cit. 2016-04-19] . Dostupné na internete: <http://userpage.fu-berlin.de/roehrigw/diplomarbeiten/kochmann/>

Mena, ktorej vznik inicioval stredoškolský učiteľ Christian Gelleri ako vzdelávací projekt v roku 2003, je zameniteľná v pomere jedna ku jednej s eurom. Chiemgauer sa snaží podobne ako väčšina ostatných lokálnych mien naplňať dva ciele: udržať kúpnu silu v danej lokalite a zvýšiť rýchlosť obehu peňazí. [9]

Ďalším zo známych platidiel v Nemecku je Wara. Boli ňou platené jedlo a služby, a keďže vzhľadom k nedostatku oficiálnej meny to bolo jediné platidlo, obchodníci rezignovali

a nakoniec ju tiež prijali. V roku 1931 na žiadosť Centrálnej Banky túto menu vláda vyhlásila za ilegálnu.

Obrázok 5. Nemecká Wara.

(Zdroj: Monedas complementarias en pro de la sostenibilidad y el desarrollo:Enfoque panárquico. [e-pdf] . [cit. 2016-04-02]. Dostupné na internete: <<http://es.slideshare.net/gusfrancesc/corrns-af-2015-monedas-complementarias-en-pro-de-la-sostenibilidad-y-el-desarrollo-enfoque-panarquico>>.)

Portugalsko. Komplementarna mena - sociálna mena – je v rámci portugalskej ekonomiky definovaná zhodne ako v iných krajinách, kde je tento typ meny využívaný. Vzniká ako alternatíva k barterovému obchodu, a má svoje vlastné charakteristiky. Z hľadiska miestneho rozvoja je považovaná za nástroj určený pre podporu trhu práce a skupín, ktoré participujú na lokálnej ekonomike. Použitie sociálnej meny je obmedzené, a jej cirkulácia prispieva k prerozdeleniu zdrojov v oblasti komunity. (napr. Feijão) [8]

Rakúsko. Najznámejšou komplementárnou menou v Rakúsku je Worgl. V roku 1932 Michael Unterguggenberger, starosta mesta rovnakého mena a znalec ideí Silvia Gesella, v situácii silnej nezamestnanosti a možného finančného krachu rozhodol o zavedení sociálnej meny. Týmto činom dosiahol zníženie nezamestnanosti až o 25%.

Obrázok 6. Rakúsky Worgl.

(Zdroj: Monedas complementarias en pro de la sostenibilidad y el desarrollo:Enfoque panárquico. [e-pdf] . [cit. 2016-04-02]. Dostupné na internete: <<http://es.slideshare.net/gusfrancesc/corrns-af-2015-monedas-complementarias-en-pro-de-la-sostenibilidad-y-el-desarrollo-enfoque-panarquico>>.)

Španielsko. Španielsky systém komplementárnej meny je silne poznamenaný existenciou veľkých sietí, ktoré sú medzi sebou navzájom poprepájané, a z ktorých sa vyvíjajú miestne meny, ktoré dokážu koexistovať a spolupracovať so zvyškom existujúcich mien v danom regióne či sieti (zvyčajne na úrovni provincií). Do dnešného dňa bol hlavou viditeľných sociálnych a ekonomických zmien v oblasti komplementárnej meny Julio Gisbert. Rodák z Madridu je informatik, ktorý pracuje už viac ako 20 rokov v sprostredovní. Jeho záujem o komplementárnu ekonomiku ho doviedol až k vedeniu viacerých projektov v rámci Španielska, či sa už jednalo o reťaz láskavostí, siete výmenného obchodu, časové banky či sociálnu menu. Bol tiež priamym účastníkom vytvárania komunitnej banky s kanceláriou, ktorá zamestná mladých ľudí a bude ich vyplácať prostredníctvom sociálnej meny. Aktuálne systémy komplementárnej meny sú napr. Puma, Chavico, Eco, Rubi...

Obrázok 1. Katalánska komplementárna mena.

(Zdroj: Moneda social española. [online]. [cit. 2016-04-02]. Dostupné na internete: <http://www.panoramanumismatico.com/articulos/moneda_social_espanola_id01990.html>.

Švajčiarsko. Hlavnou alternatívnou menou je Wir. Poskytuje úvery s úrokovou sadzbou nižšou ako švajčiarsky frank, čo je dané tým, že peniaze môžu byť produkované samotnou bankou bez obmedzenia oficiálneho nedostatku. To znamená, že švajčiarska banka operuje s komplementárnou menou, ktorá je úspešným modelom tohto systému už od roku 1929. Tento model funguje dodnes.

Obrázok 8. Švajčiarsky Wir.

(Zdroj: Monedas complementarias en pro de la sostenibilidad y el desarrollo:Enfoque panárquico. [e-pdf] . [cit. 2016-04-02]. Dostupné na internete: <<http://es.slideshare.net/gusfrancesc/corrans-af-2015-monedas-complementarias-en-pro-de-la-sostenibilidad-y-el-desarrollo-enfoque-panarquico>>.)

Veľká Británia. Jednou z mnohých komplementárnych mien vo Veľkej Británii je Bristol Pound. Samotný starosta Bristolu poberá plat v tejto mene a dokonca aj verejná správa umožňuje platenie daní jej prostredníctvom. Predstavuje preto významný objem v celej lokalite dosahujúc zapojenie viac ako 500 firiem (informácie do roku 2012).

Obrázok 9. Bristol Pound.

(Zdroj: Lokálna mena v Bristole [cit. 2016-04-19]. Dostupné na internete: <http://www.priateliazeme.sk/cepa/sk/informacie/zo-sveta/935-anglicko-lokalna-mena-v-bristole>)

Vo Veľkej Británii sa okrem Bristol Pound začal aj medzinárodný projekt ekonomickej solidarity a postupne sa dostal aj do Španielska. Jedná sa o TGL (teaching, giving, learning), teda v preklade o učenie, dávanie a študovanie. Práve toto sú tri základné piliere, na ktorých je postavený nový bankový systém a obchod v rámci sociálnej ekonomiky.

TGL môžeme charakterizovať ako online nástroj, ktorý má svoju vlastnú komplementárnu menu L, ktorej hodnota 1L je rovná 1 euru.

V prípade L hovoríme o tvorbe len ak sa členovia komunity rozhodnú zapojiť prostredníctvom výučby, učenia, dobrovoľníctva alebo sociálneho podnikania v kurzoch a projektoch spoločného záujmu. Iniciatívy môžu byť navrhnuté ktorýmkoľvek členom TGL a tak má tento člen možnosť odovzdať svoje zručnosti a vedomosti a zároveň sa mu to ekonomicky vráti. [3]

Dôležitým aspektom fungovania lokálnej meny je tzv. demuráž, - pravidelný poplatok udržiavajúci bankovku v platnosti. Môže mať podobu kolku, ktorý musí byť napr. každé tri mesiace zakúpený a nalepený na bankovku. Argument pre demuráž je rovnaký ako používajú zástancovia inflačnej politiky – prinútenie držiteľov meny peniaze míňať a nie šetriť.

Alternatívu ku konvenčným platidlám, využívajúcu informačné technológie predstavuje Bitcoin. Bitcoin je internetová open-source peňažná mena, ktorou je možné platiť prostredníctvom úplne decentralizovanej P2P siete. Hlavnou unikátnosťou Bitcoinu je jeho plná decentralizácia, je navrhnutá tak, aby nikto, vrátane autorov, skupín alebo vlád, nemohol menu nijako ovplyvňovať, falšovať, zabavovať účty, kontrolovať peňažné toky alebo spôsobovať infláciu. V súčasnosti sa pripravujú dve vlny upgradu, prvá v r. 2016 a druhá o rok neskôr ako reakcia na dlhodobý stagnujúci stav v tejto oblasti. Upgrady, budú zamerané na zvýšenie veľkosti blokov. [10] Jeden blok obsahuje potvrdené a nepotvrdené (čakajúce) transakcie. Kód meny Bitcoin je BTC

Obrázok 10. Logo Bitcoinu.

(Zdroj: Bitcoin [cit. 2016-04-02]. Dostupné na internete: <<https://sk.wikipedia.org/wiki/Bitcoin>>)

Štruktúra komplementárnych mien vo svete

Podľa Seyfanga a Longhursta (2012) existuje celkovo 38 skupín mien na národnej báze, v 23 krajinách šiestich kontinentov, čo predstavuje spolu 3418 projektov alebo lokálnych iniciatív. Každá z iniciatív sa zaraďuje do jednej zo 4 základných skupín komplementárnej meny, do ktorých patrí: vzájomná výmena, lokálne meny, barterové trhy a služby na úver. [1]

Tabuľka 1. Rozloženie projektov lokálnych mien vo svete.

	Počet projektov	Počet krajín	Počet kontinentov
Služby na úver	1715	11	4
Vzájomná výmena	1412	14	5
Lokálna mena	243	6	4
Barterové trhy	48	4	2

Zdroj: *Monedas complementarias en pro de la sostenibilidad y el desarrollo:Enfoque panárquico*. [e-pdf]. [cit. 2016-04-02]. Dostupné na internete: <<http://es.slideshare.net/gusfrancesc/corrons-af-2015-monedas-complementarias-en-pro-de-la-sostenibilidad-y-el-desarrollo-enfoque-panarquico>>.

Čo sa týka geografickej distribúcie, Podľa Seyfanga a Longhursta má Európa najviac projektov s 2333 iniciatívami z celkového počtu 3418, t.j. predstavuje 68,3% zastúpenia na trhu. [1]

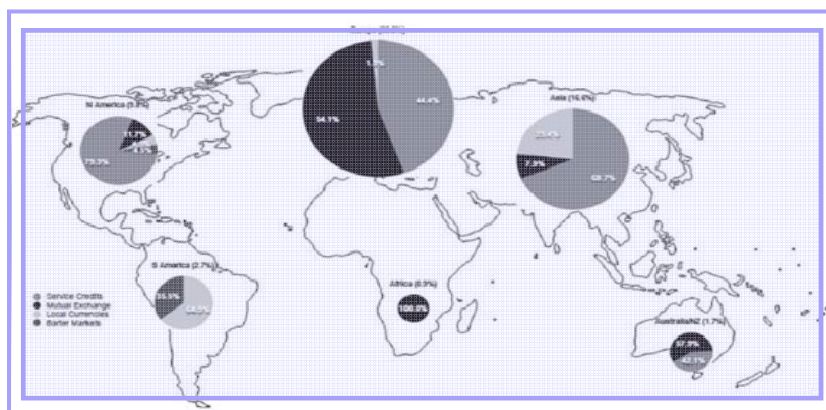
Tabuľka 2 Geografická distribúcia komplementárnych peňažných projektov.

	Celkom (%)	Služby na úver	Vzájomná výmena	Lokálna mena	Barterové trhy

Európa	68,3	44,4	54,1	1,5	-
Ázia	16,6	68,7	7,9	23,4	-
Severná Amerika	9,8	79,3	11,7	4,5	4,5
Južná Amerika	2,7	-	-	64,5	35,5
Austrália/Nový Zéland	1,7	42,1	57,9	-	-
Afrika	0,9	-	100,0	-	-

Zdroj: *Monedas complementarias en pro de la sostenibilidad y el desarrollo: Enfoque panárquico*. [e-pdf]. [cit. 2016-04-02]. Dostupné na internete: <<http://es.slideshare.net/gusfrancesc/corrns-af-2015-monedas-complementarias-en-pro-de-la-sostenibilidad-y-el-desarrollo-enfoque-panarquico>>.

V súvislosti s prezentovaním štruktúry komplementárnej meny je vhodné si vytvoriť predstavu o situácii v rámci rozmiestnenia komplementárnych projektov. Tento náhľad ponúka nasledovný obrázok.

Obr. Obrázok 11. Mapa geografického rozmiestnenie komplementárnych peňažných projektov.

(Zdroj: *Monedas complementarias en pro de la sostenibilidad y el desarrollo: Enfoque panárquico*. [e-pdf]. [cit. 2016-04-02]. Dostupné na internete: <<http://es.slideshare.net/gusfrancesc/corrns-af-2015-monedas-complementarias-en-pro-de-la-sostenibilidad-y-el-desarrollo-enfoque-panarquico>>.)

Záver.

Na záver si dovoľíme vypožičať slová, i keď staršieho dáta, Jozefa Rajtára (poslanca NRSR zaoberajúceho sa aj problematikou komplementárnej meny): „Trvanie starého Egypta rozdeľujú historici na niekoľko etáp. Za Starej ríše sa stavali tie najväčšie pyramídy, čo značne vyčerpalo celé hospodárstvo. Je odôvodnený predpoklad, že to bolo nakoniec aj príčinou jej úpadku. V súčasnosti kolabuje hospodárstvo na gigantickej pyramíde nekrytej úročenej meny centrálného bankovníctva. Zatiaľ čo Cheopsova pyramída je v súčasnosti hojným zdrojom príjmov z turistiky, po tej súčasnej nezostane nič, len deštrukcia. Avšak, cestu von máme, len po nej treba čo najskôr vykročiť.“

Môže byť touto cestou akceptácia lokálnej meny a jej modifikácie?

Literatúra

- [1] CORRONS GIMÉNEZ, A. *Monedas complementarias en pro de la sostenibilidad y el desarrollo: Enfoque panárquico*. [e-pdf]. [cit. 2016-03-26]. Dostupné na internete: <<http://es.slideshare.net/gusfrancesc/corrns-af-2015-monedas-complementarias-en-pro-de-la-sostenibilidad-y-el-desarrollo-enfoque-panarquico>>.

- [2] JIMÉNEZ, D. *El milagro de los billetes de aseguramiento de empleo*. In *El País*. [online]. 2012. [cit. 2016-03-28]. Dostupné na internete: <<http://blogs.elpais.com/3500-millones/2012/03/el-milagro-de-los-billetes-de-aseguramiento-de-empleo.html>>.
- [3] JIMÉNEZ, D. *Tgl: ideas para cambiar un sistema erróneo*. In *El País*. [online]. 2012. [cit. 2016-03-28]. Dostupné na internete: <<http://blogs.elpais.com/3500-millones/2012/09/tgl-ideas-para-cambiar-un-sistema-erroneo.html>>.
- [4] MARTINEZ, V. Osobné konzultácie. [cit. 2016-04-02].
- [5] Lokálna mena živec [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné na internete: <http://www.zivica.sk/en/node/50>
- [6] Monnaies locales et regionales [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné na internete: http://www.rtb.be/lapremiere/article_monnaies-locales-et-regionales?id=8101641
- [7] Monnaies locales complémetaires [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné na internete: <http://monnaie-locale-complementaire.net/>
- [8] Moeda social [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné na internete: https://pt.wikipedia.org/wiki/Moeda_social
- [9] Alternativní měny [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné na internete: <http://www.dolezite.sk/Alternativni-meny-Chiemgauer-D14VMG.html#ixzz3XyDMGK00>
- [10] Svitanie pre Bitcoin [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné na internete: <http://finweb.hnonline.sk/komentare-a-analyzy/592930-svitanie-pre-bitcoin-komentar-dna>
- [11] Kolaps pyramidového systému centrálného bankovníctva, alternatívy k dnešnému finančnému [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné na internete: <http://blog.etrend.sk/jozef-rajtar/kolaps-pyramidoveho-systemu-centralneho-bankovnictva-2.html>

Grantová podpora

Príspevok vznikol v rámci podpory projektu:

VEGA 1/0748/14 Výskum metód financovania projektových zámerov organizácie v konkurenčnom prostredí